

РОДИТЕЉСКИ СТИЛОВИ РЕШАВАЊА ИНТЕРПЕРСОНАЛНИХ КОНФЛИКАТА У ОДНОСУ НА ПОЛ И ОБРАЗОВНИ НИВО РОДИТЕЉА

Апстракт Родитељски стилови решавања конфликта у комуникацији с децом могу на различите начине утицати на васпитање деце. Из овог разлога смо испитали циљ истраживања који се односи на утврђивање стилова решавања конфликта које користе родитељи деце предшколске доби, те испитивање евентуалних разлика у стилима решавања конфликта у односу на пол и образовни ниво родитеља. Узорак истраживања чинило је 176 родитеља деце предшколске доби, односно 88 брачних (родитељских) парова чија деца похађају јавни вртић установе „Наше деце“ са подручја града Тузла. Огледним истраживањем коришћен је модификовани ПАКС-профил (Suzić, 2005) за идентификовање родитељских стилова решавања конфликта и Утицајни социјалних обележја за родитеље. Налази истраживања показују да родитељи највише користе асертивни стил решавања конфликта, који је васпитно и најпожељнији начин понашања родитеља, те да не постоје значајне разлике у родитељским стилима решавања конфликта у односу на пол и образовни ниво. Међутим, утврђена је различита зависност агресивног и пасивног стила решавања конфликта испитаних родитеља, који су ипак нецелисходни по васпитање деце. Наведено указује на потребу укључивања родитеља у образовне програме из области педагошке комуникације, без обзира на пол и ниво образовања.

Кључне речи: родитељ, стилови решавања конфликта, пол родитеља, образовни ниво родитеља

Увод

Конфликти сами по себи нису ни позитивни ни негативни. Човек је тај од којега зависи да ли ће конфликт имати позитиван или негативан исход, што опет зависи од стила решавања конфликта који појединац користи. Брајша (Brajša, 1996) истиче да је много важније познавање вештине поступања с конфликтом него беспштедна борба против конфликта. Бесконфликтно стање и беспрекорна хармонија представљају утопију или поремећај људског понашања.

¹ Е-маил: aid.bulic@untz.ba

Јанковић (Јанковић, 2004) истиче да представници теорије сукоба сматрају да је конфликт део природе човека и свакодневног породичног живота. На основу тога можемо закључити да без обзира како гледали на конфликте, они су нешто што је саставни део међуљудских односа те да не постоји социјална средина у којој се не појављују конфликтне ситуације. Зато је веома важно бити оспособљен за конструктивно решавање конфликта, посебно уколико су у питању родитељи који су уједно и основни модели понашања деци, и чији утицај на децу је највећи управо у предшколском периоду, када су деца најмање критична према моделу (родитељу) који опонашају.

Полазне теоријске основе истраживања

Конфликт и стилови решавања конфликта

Термин „конфликт“ потиче од латинске речи *conflictare*, што значи борити се, ударати у нешто. „У свакодневном говору он се често употребљава за означавање сукоба у којем две или више страна користе насиље како би оствариле победу или, још чешће (како то стране опажају), као средство самоодбране“ (Popadić, Plut i Kovač Cerović, 1996: 37). Гордон (Gordon, 2001) сматра да „конфликт“ означава борбу или сукоб између две или више особа када: (а) њиховим понашањем једни другима ометају задовољење потреба, (б) када им вредности нису усаглашене. Сузић наводи да је конфликт отворени или латентни сукоб између двеју или више особа које имају различите интересе и изражена неслагања око реализације одређених циљева и активности (Suzić, 2005)

У свакодневном говору под појмом стил подразумева се „начин“, из чега следи да се под појмом стил решавања конфликта подразумева начин решавања конфликта. Од бројних класификација стилова решавања конфликта, ми смо се определили за ону према којој постоје четири стила у решавању конфликта: агресивни, асертивни, пасивни и самооптужујући (Brillhart, Galanes & Adams, 2001).

Асертивни стил обухвата понашања као што су: комуникација уз исказивање поштовања како за себе тако и за друге, комуницирање отворено на равноправној основи, отворено исказивање могућег неслагања са другима, али и објашњавање зашто, јасно изношење својих мисли, истицање својих жеља и потреба, али и истински труд да се разуме и оно што други желе, како би се омогућило тражење решења које ће бити задовољавајуће за све стране.

Агресивни стил обухвата понашања: доминантност, захтеве, претње, команде или наредбе, галаму и прекидање других у говору, слабе вештине конструктивног решавања конфликта, те инсистирање на спровођењу својих идеја, форсирање идеја и праксе на другима.

Пасивни стил обухвата понашања: избегавање дискусије (супротстављања), слеђење других и неискреност према себи и другима, избегавање контакта очима и могућности супротстављања било којој врсти напада или агресије.

Самооптужујући стил обухвата следећа понашања: поседовање релевантних информација и способности за уочавање недостатака у предлозима других, а истовремено не исказивање тога, брига за своје интересе, сумњичавост у своје способности, страхови и узнемиреност у комуникацији, те одбрамбени став у односу на друге људе.

Одлучили смо се да представимо претходно поменути класификацију стилова решавања конфликта и да наведемо објашњења сваког стила посебно, јер смо у нашем истраживању користили скалу самопроцене родитељских стилова решавања конфликта која је конструисана на овој теоријској основи. Скала је прилагођена потребама нашег истраживања и користила нам је приликом прикупљања података од родитеља, о њиховим начинима решавања конфликтних ситуација.

Конструктивно решавање конфликта

Стилови решавања конфликта представљају посебан аспект социјалних вештина, односно научених облика понашања (Ајдуковић и Рећник, 1998). Како се социјалне вештине усвајају од најранијег детињства (путем социјалних облика учења), тако деца имају могућност учења стилова решавања конфликта својих родитеља. Васпитна улога родитеља као модела учења је огромна. Разлог томе је у чињеници да је управо понашање родитеља основа развоја истог понашања деце.

Квалитетан однос није онај у коме нема проблема (конфликата), него онај у коме се проблеми решавају успешно и прихватљиво за све учеснике (Gordon, 1983, према: Вашић, Коолер Трбовић и Жићак, 2005). Из тога се може видети да су конструктивни стилови решавања конфликта као посебан аспект социјалних вештина неопходни за оптимално функционисање у друштву. Ајдуковић и Печник истичу да конструктивно решавање конфликта претпоставља активан однос према проблему, где сваки учесник води рачуна о својим потребама и жељама, али и о потребама и жељама друге стране (Ајдуковић и Рећник, 1998). Недостатак социјалних вештина, односно практиковање деструктивних стилова решавања конфликта, може водити ка неком од поремећаја у понашању. Због тога прави циљ васпитања није избегавање било каквог конфликта, него уобличавање културе управљања конфликтом, која треба да обезбеди да се заједнички тражи и нађе решење, да по могућности не буде победника и побеђених (Zomer & Корич, 2001).

С обзиром на одређење конструктивног начина решавања конфликта, може се уочити да је у типологији стилова решавања конфликта коју смо претходно представили једино асертивни стил решавања конфликта у суштини конструктиван. Остали стилови не испуњавају критеријуме конструктивности, те се могу сматрати деструктивним стилима решавања конфликта.

Из свега наведеног може се закључити да стилови решавања конфликта које родитељи манифестују пред децом и те како могу утицати на понашање деце и усмерити васпитни процес у позитивном или негативном смеру.

Прејлед сродних истраживања

Полошки Вокић Сонтор испитивале су стилове решавања конфликта запослених у Републици Хрватској. Закључци до којих су дошле показују да запослени у Хрватској највише користе компромис као начин решавања конфликта (највише користе конструктивни начин решавања конфликта). Такође, поменуте ауторке утврдиле су да је пол испитаника значајно повезан са појединим стилима решавања конфликта који користе хрватски запослени (Pološki Vokić i Sontor, 2009).

Кокорић (Kokorić, 2007) је испитујући стилове решавања конфликта у партнерским односима, на узорку од 564 испитаника, студента завршних година студија различитих факултета у Загребу, дошла до закључка да испитаници најчешће користе активно суочавање за решавање конфликтних ситуација (најчешће користе конструктивни стил у решавању конфликта).

Бјекић и Златић су спровеле истраживање о стиливима решавања конфликта који користе наставници основних и средњих школа. На узорку од 119 испитаника дошле су до закључка да наставници најчешће користе интегративни стил у решавању конфликта, који представља конструктивни начин решавања конфликтних ситуација. Такође, утврдиле су и да се наставнице ређе опредељују за доминацију (агресивни стил), у односу на наставнике. У осталим стиливима нису примећене значајне разлике између наставница и наставника (Bjekić i Zlatić, 2007).

Ислами (Islami, 2016) је утврдила да постоје статистички значајне разлике у практиковању појединих супружничких стилова решавања конфликта у односу на пол. Тако се жене више одлучују за доминацију (агресивни стил), док се мужеве више одлучују за избегавајући и прилагођавајући стил решавања конфликта (за пасивне стилове).

Подруг и Гаута су испитујући стилове решавања конфликта студената из Хрватске и САД утврдили да пол условљава избор стила решавања конфликта. Утврдили су да се припадници мушког пола више одлучују за доминацију и сарадњу, а жене за прилагођавање, избегавање и компромис (Podrug i Gauta, 2013).

Бранам и сарадници (Brahnam, Margavio & Hignite, 2005) испитивали су улогу пола студената у решавању конфликта. На узорку од 163 испитаника утврдили су да мушки испитаници више користе избегавајући стил (пасивни), док испитаници женског пола више користе сараднички стил решавања конфликта (асертивни).

Хавенга (Havenga, 2008) је испитивао стилове решавања конфликта менаџера, с обзиром на пол. Утврдио је да постоје разлике у сарадничком стилу решавања конфликта у односу на пол, односно да испитаници женског пола чешће користе сарадњу (асертивни стил) него испитаници мушког пола.

Навидијан и сарадници (Navidian et al., 2014) дошли су до налаза да разведени брачни супружници користе различите стилове решавања конфликта.

Каралић и Синдик (Karalić i Sindik, 2016) су испитивали социјалне вештине просветних радника (стиливи решавања конфликта представљају посебан аспект социјалних вештина) и утврдили су да постоје статистички значајне разлике у скупу социјалних вештина просветних радника у односу на ниво образовања.

Методологија истраживања

Циљ истраживања. Испитати које стилове решавања конфликта користе родитељи деце предшколске доби, односно утврдити да ли постоје статистички значајне разлике у стиливима решавања конфликта које практикују родитељи с обзиром на пол и ниво њиховог формалног образовања.

Хипотезе истраживања. Претпостављамо да родитељи највише користе асертивни (конструктивни) стил решавања конфликта, те да постоје статистички значајне

разлике у родитељским стиловима решавања конфликта у односу на пол и ниво формалног образовања родитеља.

Узорак истраживања. Узорак у нашем истраживању чинило је 176 родитеља деце предшколске доби, односно 88 брачних парова чија деца похађају јавни вртић установе „Наше дијете“ са подручја града Тузла.

Табела 1. Структура узорка истраживања

Родитељи		f	%
Пол родитеља	Мушки	88	50
	Женски	88	50
Образовни ниво родитеља	Средње образовање	76	43,2
	Високо образовање	100	56,8

Легенда: f - релативна фреквенција варијабле; % - проценти.

Инструменти истраживања

Модификовани ПАКС-џрофил је упитник самопроцене којим се одређују стилови решавања конфликта и израђен је на основу типологије коју су представили Брилхарт и сарадници (Brilhart et al., 2001). Аутор упитника је Ненад Сузић (2005). Упитник разликује четири стила у решавању конфликта и то: асертивни, агресивни, пасивни и самооптужујући стил. Аутор наводи три категорије изражености сваког од стилова решавања конфликта, и то: слабо изражен, средње изражен и високо изражен стил решавања конфликта, што зависи од резултата за сваки поједини стил решавања конфликта. Упитник садржи петостепену скалу процене и факторском анализом (методом главних компонената са промакс ротацијом) јасно су издвојена три фактора (агресивни, асертивни и пасивни стил решавања конфликта), док се четврти фактор (самооптужујући стил) готово изједначава са трећим фактором (пасивним стилем решавања конфликта). Поменути фактори оријентационо одговарају теоријској структури упитника, али смо се ми за потребе овог истраживања, и уз сагласност аутора упитника, одлучили да користимо три јасно издвојена фактора (агресивни, асертивни и пасивни). Модификована скала, која садржи 30 ајтема, разликује три стила решавања конфликта (агресивни, асертивни и пасивни). Теоријски је подударна са типологијом стилова решавања конфликта коју наводи Гордон (Gordon, 2001), а према којој такође постоје три стила решавања конфликта (победа–пораз, пораз–победа и победа–победа). Стил победа–пораз одговара агресивном стилу решавања конфликта и значи узимање у обзир само својих потреба и интереса у конфликтним ситуацијама, пораз–победа одговара пасивном стилу решавања конфликта и значи занемаривање властитих и узимање у обзир само туђих потреба и интереса у конфликтним ситуацијама, док стил победа–победа одговара асертивном стилу решавања конфликта и означава понашање у којем се истичу властите потребе и интереси, али се једнако уважавају и туђе потребе и интереси приликом решавања конфликта. На основу података добијених овим истраживањем, утврђено је да поузданост мерена алфа (Crombach) коефицијентом за упитник у целини износи $\alpha = 0,725$, док поузданост по супскалама (за сваки поједини стил решавања конфликта) износи: $\alpha = 0,710$ – за агресивни стил, $\alpha = 0,772$ – за пасивни стил и $\alpha = 0,734$ – за асертивни стил.

Уџбеник социјалних наука за родитеље садржавао је питања на темељу којих смо добити информације о полу и образовном нивоу родитеља обухваћених истраживањем. На основу ових података добили смо могућност да утврдимо постојање евентуалних разлика у понашањима испитаних родитеља с обзиром на пол и образовни ниво.

Организација и шок истраживања

Истраживање о стилима решавања конфликта које користе родитељи спроведено је у децембру 2014. године, у вртићу „Сунчица“ који делује у саставу ЈУ за предшколско васпитање и образовање „Наше дијете“ у Тузли.

У поменутом вртићу су извршене припреме које су се састојале од посета вртићу, разговора с директором, педагогом и васпитачима, а све ради њиховог што бољег информисања о важности истраживања и начину његовог спровођења.

Анкетирање родитеља било је анонимно, ради обезбеђивања веће искрености одговора и реализовано је на раније договореним и припремљеним родитељским састанцима.

За обраду података прикупљених на терену кориштен је SPSS 16 (Statistical Package of Social Sciences-for Windows).

Резултати истраживања и дискусија

Табела 2. Дескриптивна статистика стилова решавања конфликта

Стил решавања конфликта	M	SD	Min.	Max.	Sk	Ku
Агресивни стил	22,5284	5,35690	12,00	40,00	0,290	-0,396
Пасивни стил	25,9716	5,56974	14,00	41,00	0,154	-0,310
Асертивни стил	30,5739	5,23780	12,00	42,00	-0,455	0,778

Легенда: M – аритметичка средина; SD – стандардна девијација; Min – минимална вредност; Max – максимална вредност; Sk – асиметричност; Ku – спљоштеност.

Колмогоров-Смирнов тест је показао да дистрибуција скорова на скали агресивног стила решавања конфликта значајно одступа од нормалне дистрибуције ($KS = 0,091$; $df = 176$; $p = 0,001$), као и на скали асертивног стила решавања конфликта ($KS = 0,093$; $df = 176$; $p = 0,001$), док на скали пасивног стила решавања конфликта, дистрибуција скорова не одступа значајно од нормалне дистрибуције ($KS = 0,058$; $df = 176$; $p = 0,20$). Након нормализације података, а ради даљег коришћења параметријских статистичких поступака, вредности Колмогоров-Смирнов теста на скали агресивног стила решавања конфликта износи $KS = 0,054$; $df = 176$; $p = 0,02$, а на скали асертивног стила $KS = 0,066$; $df = 176$; $p = 0,06$.

Из представљених података (табела 2) можемо уочити да је вредност аритметичке средине највећа за асертивни стил решавања конфликта испитаних родитеља, затим за пасивни и агресивни стил решавања конфликта. Овакви налази су

позитивна чињеница јер указују да родитељи највише користе асертивни стил решавања конфликта, који је друштвено најпожељнији и једини од три наведена стила решавања конфликта који је конструктиван у решавању конфликтних ситуација.

Ови налази потврдили су претпоставку да родитељи највише користе асертивни стил решавања конфликта. Резултати истраживања који су у складу са нашим налазима јесу они до којих су дошли Кокорић (2007), Полошки Вокић и Сонтор (2009), Бјекић и Златић (2007). Ислами (Islami, 2016) је дошла до резултата да родитељи у решавању брачних конфликта најчешће користе стратегију избегавања конфликта (пасивни стил решавања конфликта), што је у супротности с нашим налазима. Очито је да на избор стила решавања сукоба поред личних карактеристика сваког појединца делују и други фактори, као што је култура којој испитаници припадају, ниво развијености социјалних вештина појединца, а вероватно и специфичности појединих конфликтних ситуација.

С обзиром на претходно наведено, можемо закључити да ће родитељи користећи асертивни стил решавања конфликта пружити деци пример, односно послати им јасну поруку да при решавању конфликтних ситуација треба поред својих узимати у обзир и потребе, интересе и ставове друге стране у конфликту. На овај начин родитељи ће на позитиван начин васпитно утицати на децу, и то путем подстицања развоја социјалних вештина деце, које су неопходне за њихов правилан социјални развој и функционисање у различитим друштвеним срединама (породица, предшколска установа, школа). Додамо ли томе чињеницу да се ради о родитељима деце предшколске доби, која се највише идентификују и која највише опонашају родитеље као примарне моделе понашања, добијени налази су васпитно још значајнији.

Табела 3. Нивои изражености појединих
стилова решавања конфликта

Родитељски стилови решавања конфликта	Нивои изражености родитељских стилова решавања конфликта					
	Низак ниво изражености		Средњи ниво изражености		Висок ниво изражености	
	f	%	f	%	f	%
Агресивни стил	67	38,1	107	60,8	2	1,1
Пасивни стил	29	16,5	141	80,1	6	3,4
Асертивни стил	10	5,7	137	77,8	29	16,5

Легенда: f – релативна фреквенција варијабле; % – проценти

Наведени налази (табела 3) показују да су сва три стила решавања конфликта испитаних родитеља (агресивни, пасивни, асертивни) доминантни на средњем нивоу изражености. О статистичкој значајности добијених налаза указују резултати χ^2 -теста који за агресивни стил решавања конфликта износи $\chi^2 = 95,739$; $df = 2$; $p < 0,001$, за пасивни стил $\chi^2 = 177,83$; $df = 2$; $p < 0,001$ и за асертивни стил решавања конфликта испитаних родитеља $\chi^2 = 159,96$; $df = 2$; $p < 0,001$.

Поред чињенице да је асертивни стил решавања конфликта најзаступљенији код испитаних родитеља, налази (табела 3) указују на податак да су пасивни и

агресивни стил решавања конфликта идентификовани на нивоу средње изражености. Овакви налази дају јаснију слику комплексности испитиваног проблема и указују на неопходност образовања родитеља у области педагошке комуникације. Поменути стилови решавања конфликта су деструктивни, односно ни један ни други не подразумева узимање у обзир потребе, интересе и ставове обе стране у конфликту. Када је у питању агресивни стил решавања конфликта родитеља, као могућа негативна последица може се јавити агресивно или пасивно понашање деце. Агресивно понашање деце може настати учењем по моделу. О томе је писао Бандура, који је утврдио да постоји утицај посматраног понашања на понашање оних који га посматрају (Bandura, 1961, према: Rot, 2003). Пасивно понашање деце може настати као резултат инструменталног условљавања, односно негативног поткрепљења, нпр. ситуације у којима се родитељ понаша агресивно, на неки начин малтретира, вређа, наређује, односно присиљава дете да се не сме супротстављати родитељу и износити своје жеље и потребе. Након што дете почне да се понаша пасивно и да занемарује своје потребе, прекида се с агресивним понашањем родитеља. Управо тај прекид таквог понашања родитеља представља негативно поткрепљење, путем којег деца усвајају пасивно понашање у конфликтним ситуацијама.

С друге стране, ни пасивни родитељски стил решавања конфликта није ништа мање потенцијално негативан по васпитање детета, јер путем истих облика учења који су наведени за агресивни стил решавања конфликта може водити такође до појаве пасивног (учење по моделу) или агресивног понашања деце (инструментално условљавање).

Потврду ових теоријских поставки налазимо у резултатима истраживања у којима је утврђено да родитељско деструктивно понашање у конфликту (деструктивни стил решавања конфликта) доводи до више израженог агресивног понашања деце него конструктивно понашање родитеља у конфликту (Cummings, Goeke Morey & Rapp, 2004). Узмемо ли у обзир чињеницу да деца понашања која усвоје у породици пренесе и манифестују у другим социјалним срединама (вршњаци, предшколска установа, школа), као и да вршњаци опонашају једни друге, можемо закључити да би се последице агресивног и пасивног понашања родитеља могле преносити преко њихове деце и на другу децу с којом буду делила заједничку социјалну средину. Све наведено указује на потребу укључивања родитеља у програме образовања из области педагошке комуникације.

Табела 4. Тестирање значајности разлика у агресивном, асертивном и пасивном стилу решавања конфликта с обзиром на пол родитеља

Стил решавања конфликта	Пол родитеља	N	M	SD	t	df	p
Агресивни стил	Мушки	88	22,77	5,76	0,612	174	0,541
	Женски	88	22,28	4,94			
Асертивни стил	Мушки	88	30,52	5,40	-0,143	174	0,887
	Женски	88	30,63	5,10			
Пасивни стил	Мушки	88	25,82	5,68	-0,364	174	0,716
	Женски	88	26,16	5,48			

Легенда: N – број испитаника; M – аритметичка средина; SD – стандардна девијација; df – степени слободе; p – значајност

Претходно изнесени подаци (табела 4) не иду у прилог потврђивању наше хипотезе о постојању статистички значајних разлика у стиливима решавања конфликта испитаних родитеља с обзиром на пол. Резултати до којих смо дошли нису у складу су налазима до којих су дошли неки други аутори (Brahnam et al., 2005; Havenga, 2008; Islami, 2016; Kokorić, 2007; Navidian et al., 2014; Podrug i Gauta, 2013). Међутим, постоје истраживања која су забележила резултате сличне нашим. Тако су Алексић и сар. (Aleksić, Divac Jovanović i Čalovska Hercog, 2013) испитујући стилове решавања конфликта у партнерским односима утврдили да пол није значајан предиктор у решавању конфликта. Картал и сарадници (Kartal, Yirci & Ozdemir, 2016) су дошли до сличних налаза испитујући стилове решавања конфликта на нешто другачијем узорку, односно на узорку школских директора. И они су утврдили да не постоје разлике у стиливима решавања конфликта школских директора у односу на пол.

Нашу претпоставку о постојању статистички значајних разлика у стиливима решавања конфликта у односу на пол, поред резултата других истраживања, засновао смо и на теорији социјализације. Тако се према наведеној теорији значај придаје родитељима и другим особама из околине, који се различито понашају према дечацима и девојчицама и имају различита очекивања од њих. Код девојчица се подстиче просоцијално понашање, док се агресивно не одобрава. Супротан је случај када су у питању дечаци, јер се код њих агресивно понашање много чешће сматра социјално допуштеним (Keenan & Shaw, 1997, Maccoby, 1980, Schaffer, 2000 према: Brajša Žganec, 2003). На основу тога смо претпоставили да би и начини комуникације могли бити различити између супротних полова, који би настали као резултат другачијих начина социјализације дечака и девојчица.

Пошто се оваква хипотеза није потврдила у нашем истраживању, као могуће објашњење можемо истаћи да се вероватно супружници међусобно бирају и започињу заједнички живот према заједничким карактеристикама и сличностима. Евентуалне разлике које постоје међу супружницима временом се кроз заједнички живот све више смањују или чак можда и ишчезавају. Искуством заједничког живота људи постају слични једни другима, што нам сугерише да се процесом учења усвајају стратегије решавања конфликта, те да супружници постају слични и у начинима комуницирања у различитим конфликтним ситуацијама. Томе у прилог иду и резултати до којих су дошле Тодоровић и Симић (2014). Оне су утврдиле да између мушкараца и жена нема разлика у комуникацији, што су приписале чињеници да је у савременом друштву остварен напредак у еманципацији жена, а потврда наведеног огледа се и у резултатима који су показали да жене слабије прихватају родне улоге од мушкараца. У прилог наведеним резултатима иду и налази до којих су дошли Карагоглу и сарадници (Karagoglu et al., 2008, према: Sarkova et al., 2013), који су утврдили да не постоји значајна разлика у асертивности између полова. Овакав налаз може бити резултат усвајања пожељних понашања као што је асертивност, без обзира на мушку и женску родну улогу.

Непостојање разлика у стиливима решавања конфликта родитеља у односу на пол вероватно значи да у таквим породицама владају односи засновани на узајамном поштовању и уважавању, уз међусобно уважавање потреба супружника. Надаље то значи постојање здраве васпитне атмосфере у породици уз практиковање асертивних начина комуникације (што се показало у резултатима нашег истраживања).

Педагошки значај оваквих налаза указује и на чињеницу да ће оба родитеља вероватно на сличан начин деловати на васпитање деце, јер ће користити сличне стратегије решавања конфликта. То је позитивно јер ћемо вероватно на делу имати заступљен принцип јединственог васпитног утицаја на децу, што их неће доводити до стања да не знају како да се понашају у одређеним ситуацијама које настају услед различитих родитељских реакција на исте ситуације. Још једна битна ствар коју можемо уочити из налаза до којих смо дошли јесте и та да би акције у циљу образовања родитеља из области педагошке комуникације требало усмерити подједнако према оба родитеља.

Табела 5. Тестирање значајности разлика у агресивном, асертивном и пасивном стилу решавања конфликта с обзиром на ниво формалног образовања родитеља

Стил решавања конфликта	Ниво формалног образовања	N	M	SD	t	df	p
Агресивни стил	Средње	76	22,12	5,37	-0,884	174	0,378
	Високо	100	22,84	5,36			
Асертивни стил	Средње	76	30,29	5,67	-0,621	174	0,535
	Високо	100	30,79	4,90			
Пасивни стил	Средње	76	25,87	5,11	-0,214	174	0,831
	Високо	100	26,10	5,92			

Легенда: N – број испитаника; M – аритметичка средина; SD – стандардна девијација; df – степени слободе; p – значајност

Истраживачки налази до којих смо дошли (табела 5) не иду у прилог потврђивању наше претпоставке о постојању статистички значајних разлика у родитељским стиловима решавања конфликта с обзиром на ниво формалног образовања родитеља.

Наши налази истраживања у супротности су са налазима до којих су дошли Каралић и Синдик (2016), али су у складу са налазима до којих су дошле Полошки Вокић и Сонтор (2009), те Бајрактар и Јилмаз (Bayraktar & Yilmaz, 2016).

Нашу хипотезу засновали смо на истраживачким налазима других аутора, али и на претпоставци да би родитељи који имају академско образовање могли да буду више асертивни, јер су кроз веће формално образовање имали више ситуација и могућности учења комуникацијских вештина у односу на родитеље са нижим нивоом формалног образовања. Налази које смо добили на нашем истраживачком узорку показују да ниво формалног образовања нема посебан утицај на стилове решавања конфликта које родитељи употребљавају. Пастуловић (Pastulović, 1999) истиче да је социјализација целоживотни процес који реализују различити фактори: породица, школа, ужа друштвена околина где особа задовољава мотив за социјалним контактом, средства масовних комуникација, те укупна друштвена и природна околина. То значи да социјализацијски делује све што је релевантно за задовољење важних потреба појединца.

Утврђени налази иду у прилог чињеници да на стилове решавања конфликта подједнако делују неки други фактори социјализације, те да поред формалног образовања постоје и друге друштвене активности у којима се кроз интеракцију развијају комуникацијске вештине, односно стилови решавања конфликта (неформално образовање, комуникација у групама вршњака, комуникација на радном месту и слично).

Педагошки значај утврђених налаза огледа се у чињеници да не смемо родитеље нижег образовног нивоа третирати као више ризичну групу у смислу негативног васпитног утицаја на децу. Стога сматрамо да је образовање родитеља потребно усмерити према свим родитељима подједнако, без обзира на њихов ниво формалног образовања.

Закључак

На основу теоријских поставки, резултата истраживања других аутора, као и налаза до који смо дошли у нашем истраживању, можемо закључити да су стилови решавања конфликта један комплексан феномен, који је под утицајем различитих фактора. Наши налази показују да родитељи највише користе асертивни стил решавања конфликта, што је позитивна чињеница, јер се ради о конструктивном стилу решавања конфликта, који уједно представља друштвено најпожељнији и васпитно најделотворнији начин решавања конфликта. Међутим, налази показују да су агресивни и пасивни стил решавања конфликта доста заступљени, што опет говори о неопходности провођења образовних програма из области педагошке комуникације са родитељима. Образовне програме требало би усмерити према свим родитељима подједнако, јер нисмо уочили постојање статистички значајних разлика у родитељским стилима решавања конфликта у односу на пол и образовни ниво испитаних родитеља. Нејединственост налаза различитих аутора кад је реч о стилима решавања конфликта с обзиром на пол и образовни ниво испитаника указује на чињеницу да је неопходно бити веома пажљив приликом доношења било каквих генерализација, те увек узети у обзир специфичности узорка истраживања. Поменуто специфичности нужно је узети у обзир и приликом креирања програма у области педагошке комуникације родитеља. Такође, сматрамо да би било корисно провести истраживање на већем узорку испитаника, али и у неким будућим истраживањима обратити пажњу на адекватност практиковања појединих стилова решавања конфликта с обзиром на специфичности конфликтних ситуација. То је посебно битно имајући у виду чињеницу да не постоји само један начин решавања конфликта који је увек васпитно најделотворнији, него зависно од ситуације поједини стил решавања конфликта може у одређеним ситуацијама бити васпитно оправдан и користан. У неким наредним истраживањима добро би било испитати и евентуалне разлике у стилима решавања конфликта између родитеља чија деца похађају вртић и оних чија деца не похађају вртић. На тај начин бисмо могли да стекнемо додатни увид у то колико вртић и сарадња васпитача и родитеља доприносе квалитетнијим комуникацијским вештинама родитеља.

Литература

- Ajdković, M. i Pečnik, N. (1998). *Nenasilno rješavanje sukoba*. Zagreb: Alinea.
- Aleksić, M., Divac Jovanović, M. i Čalovska Hercog, N. (2013). Individualne razlike u rešavanju konflikata u partnerskom odnosu u svjetlu teorije afektivnog vezivanja. *Engrami*, 35(1-2), 25-37.
- Bašić, J., Kooler Trbović, N. i Žižak, A. (2005). *Integralna metoda u radu sa predškolskom djecom i njihovim roditeljima*. Zagreb: Alinea.
- Bayraktar, H. V., & Yilmaz, K. O. (2016). Investigation of primary school teachers' conflict resolution skills in terms of different variables. *Journal of Education and Training Studies*, 4(9), 222-231.
- Bjekić, D. i Zlatić, L. (2007). Kako nastavnici rešavaju interpersonalne poslovne konflikte? *Zbornik radova Učiteljskog fakulteta, Užice*, (8), 41-58.
- Brahnam, S. D., Margavio, T. M., & Hignite, M. A. (2005). A gender-based categorization for conflict resolution. *Journal of Management Development*, 24(3), 197-208.
- Brajša, P. (1996). *Umijeće svađanja*. Pula: C.A.S.H.
- Brajša Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj: Emocionalni i socijalni razvoj*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Brilhart, K., J, Galanes, G. J., & Adams, K. (2001). *Effective group discussion: Theory and practice*. New York: McGraw Hill.
- Cummings, E. M., Goeke Morey, M. C., & Papp, L. M. (2004). Everyday marital conflict and child aggression. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 32(2), 191–202.
- Gordon, T. (2001). *Kako biti uspješan nastavnik*. Beograd: Kreativni centar.
- Havenga, W. (2008). Gender and age differences in conflict management within small businesses. *SA Journal of Human Resource Management*, 6(1), 22-28.
- Islami, H. (2016). Martial conflicts resolution styles. *CBU International Conference on Innovations in Science and Education*, March 23-25, Prague, Czech Republic, 569-572.
- Janković, J. (2004). *Pristupanje obitelji-sustavni pristup*. Zagreb: Alinea.
- Karalić, Z. i Sindik, J. (2016). Razlike u socijalnim vještinama i kompetenciji prosvjetnih radnika u školama i dječjim vrtićima u odnosu na odabrane socio-demografske varijable. *Acta Iadertina*, 13(1), 19-29.
- Kartal, S. E., Yirci, R., & Ozdemir, T. Y. (2016). Teacher perceptions on conflict resolution styles of school administrators. *European Journal of Education Studies*, 2(9), 136-148.
- Kokorić, S. B. (2007). Rješavanje partnerskih sukoba s obzirom na spol partnera, iskustvo i trajanje partnerskog odnosa. *Ljetopis socijalnog rada*, Zagreb, 14(1), 5-26.
- Navidian, A., Bahari, F., & Kermansaravi, F. (2014). The relationship of interpersonal conflict handling styles and marital conflicts among Iranian divorcing couples. *Global Journal of Health Science*, Canadian Center of Science and Education, 6(6), 245-251.
- Pastulović, N. (1999). *Edukologija: Integrativna znanost o sustavu cjeloživotnog obrazovanja i odgoja*. Zagreb: Znamen.
- Podrug, N. i Gauta, N. (2013). Komparativna analiza stilova rješavanja konflikata između Hrvatske i SAD-a. *Ekonomski pregled*, 64(2), 123-142.
- Pološki Vokić, N., & Sontor, S. (2009). *Conflict managment style in Croatian enterprises – The relationship between individual characteristics and conflict handling styles*. EFZG working paper series, No.09-05, 2-22.

- Popadić, D., Plut, D. i Kovač-Cerović, T. (1996). *Socijalni konflikti*. Beograd: Grupa MOST.
- Rot, N. (2003). *Osnovi socijalne psihologije*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Sarkova, M., Bacikova Sleskova, M., Orosova, O., Greckova, A. M., Katreniakova, Z., & Jitse, W. (2013). The associations between assertiveness, psychological well-being and self-esteem in adolescents. *Journal of Applied Social Psychology*, 43(2), 147-154.
- Suzić, N. (2005). *Pedagogija za XXI vijek*. Banja Luka: TT-Centar.
- Todorović, J. i Simić, I. (2014). Tradicionalno shvatanje rodних uloga i komunikacija u porodici. U B. Dimitrijević (ur.) *Savremene paradigme u nauci i naučnoj fantastici* (str. 9-22). Niš: Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu.
- Zomer, J., & Kopic, G. (2001). *Problemi sa klincima*. Beograd: TEOVID.

Примљено: 20.03.2018.

Коригована верзија рада примљена: 26.04.2018.

Прихваћено за штампу: 30.04.2018.

PARENTAL INTERPERSONAL CONFLICT RESOLUTION STYLES ACCORDING TO PARENTS' GENDER AND LEVEL OF EDUCATION

Abstract *Parental conflict resolution styles used in communication with children can affect children's development in various ways. For this reason, our research aimed to identify the conflict resolution styles used by parents of preschool children, and to examine any possible differences in parental conflict resolution styles according to parents' gender and level of education. The sample consisted of 176 parents of preschool-age children, i.e. of 88 parent couples whose children attend the Naše Dijete nursery school in the town of Tuzla. The instruments used in the research were the modified PAKS-profile (Suzić 2005) for identifying parental conflict resolution styles and the Social Status Markers Questionnaire for parents. The research findings indicate that parents most commonly use the assertive conflict resolution style, which is the most desirable type of parental behavior from the point of view of child rearing, and that there are no significant differences in parental conflict resolution styles according to gender and level of education. However, aggressive and passive conflict resolution styles, which can be potentially unproductive in child rearing, are also rather prevalent. The findings highlight the need for including parents in educational programs on parent-child communication, regardless of their gender and level of education.*

Keywords: *parent, conflict resolution styles, parental gender, parents' level of education*

РОДИТЕЛЬСКИЕ СТИЛИ РЕШЕНИЯ МЕЖЛИЧНОСТНЫХ КОНФЛИКТОВ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ИХ ПОЛА И УРОВНЯ ОБРАЗОВАНИЯ

Резюме *Родительские стили решения конфликтов при общении с детьми могут по-разному влиять на воспитание ребенка. По этой причине, целью данного исследования было определение стилей решения конфликтов, используемых родителями детей дошкольного возраста, а также изучение возможных различий в моделях решения конфликтов в зависимости от пола и уровня образования родителей. Исследование проведено на примере 176 родителей детей дошкольного возраста, т.е. 88 супружеских (родительских) пар, дети которых ходили в общественный детский сад учреждения «Наш ребенок» в городе Тузла. Из исследовательских инструментов использовался модифицированный профиль ПАКС (Suzić, 2005) для определения родительских стилей решения конфликтов и Вопросник социально-статусных признаков для родителей. Результаты исследования показывают, что родители наиболее часто применяют ассертивный стиль решения конфликтов, который считается и наиболее желательным способом воспитания детей. Существенных различий в родительских стилях решения конфликтов, обусловленных полом и уровнем образования родителей не обнаружено. Однако, выявлено определенное наличие агрессивного и пассивного стилей решения конфликтов у обследованных родителей, которые потенциально неадекватны для воспитания ребенка. Вышеизложенное указывает на необходимость включения родителей в образовательные программы в области педагогической коммуникации, независимо от пола и уровня образования.*

Ключевые слова: *родители, стили решения конфликтов, гендерная разница, образовательный уровень родителей*